

N:o 80.

Af herr **S. Nordström** i Höglunda, *om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förvärfvande åt staten af Gellivare m. fl. malmfält i Norrbottens län m. m.*

Under hänvisning till motionen n:o 201 vid nästlidne riksdag, anser jag den fråga, som däri afhandlas, nämligen ägande- och dispositionsrätten till de förnämligare gruffälten inom Norrbottens län vara af den utomordentliga vikt för vårt lands framtid, för dess utveckling och bestånd, att jag känner mig manad ännu en gång fästa Riksdagens uppmärksamhet på densamma. Här stå nämligen icke allenast ekonomiska utan jämväl politiska intressen på spel. Sedan Kungl. Maj:ts proposition om ett låns beviljande till Grängesberg—Oxelösunds trafikaktiebolag å 20 millioner kronor för att sätta detsamma i tillfälle att exploitera de norrbottniska järnmalmfälten af Riksdagen afslagits, hvilket förslag ju var afsedt att förebygga, att dessa malmfält skulle komma i utlänningars händer, ha sådana förändringar inträffat, att denna fara alldeles icke blifvit undanrörd, äfven om Grängesbergsbolaget eller öfver hufvud hvilket enskildt bolag som helst förvärfvar äganderätten till ifrågavarande malmfält. Det utgör nämligen ingen hemlighet, allra minst för Kungl. Maj:ts regering, att aktiemajoriteten uti Grängesbergs bolag, som redan nu eller inom den närmaste tiden kommer att förvärfva äganderätt till både Gellivare och Kiiruna—Luossavaara malmfält, befinner sig i utlänningars händer äfven om vid bolagsstämmorna aktierna presenteras utaf svenska bulvaner. Men att häri ligger en verklig fara, det torde ligga för öppen dag. Antag att en stat, som af ålder haft för vana att utvidga sitt territorium på

Bih. till Riks. Prot. 1904. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 31 Häft. (N:is 80—83). 1

grannarnes bekostnad, skulle finna med sitt intresse förenligt att söka sak med svenska staten, hvad vore då lämpligare för denna än att förvärfva aktiemajoritet uti nämnda gruffält? Man äger därutinnan åtskilliga varnande exempel såväl inom vårt eget land som ifrån utlandet.

Men äfven om den politiska sidan af frågan för ögonblicket icke kan anses vara aktuell, så är däremot den ekonomiska af den beskaffenhet, att den, enligt min uppfattning, är i behof af omedelbar ompröfning af statsmakterna. De norrbottniska malmtillgångarne äro ingalunda så outtömliga, som man velat påskina. Då engelsmännen för några tiotal år sedan förvärfvade äganderätten till de spanska malmfälten i Bilbao, ansågos desamma för outtömliga, men genom rofbrytning ha dessa malmtillgångar redan blifvit så medtagna, att det mycket väl låter sig uträkna, när de skola taga slut. England, Förenta staterna, Tyskland, Frankrike och Belgien hafva ännu för världsmarknaden ansenlig tillverkning af järn, men måste, i följd af ständigt ökad brist på egna rika malmer samt jämt stigande pris på kol och arbetskraft, från utlandet hämta årligen växande millioner tons af dylika malmer.

År 1867 hade ännu icke England och Förenta staterna börjat importera malm. Tyskland, Frankrike och Belgien införde då inalles blott 972,000 tons. Englands egentliga malmimport började först 1877, Förenta staternas år 1879. Numera köper England årligen omkring 6 millioner, Förenta staterna $1\frac{1}{4}$, Tyskland omkring 4 samt Frankrike och Belgien $1\frac{2}{3}$ millioner tons hvardera eller inalles omkring $13\frac{1}{2}$ millioner tons — i jämbredd med ständigt ökadt behof af järn. Nämnda länders tillverkning af tackjärn uppgick år 1865 till 7,9, 1875 till 10,7, 1885 till 17,4, 1890 till 24,5, millioner samt 1901 till nära 35 millioner tons.

Under så enormt stegrad järntillverkning har dock Englands malmbrytning af nyss nämnda skäl oerhördt minskats. Den uppgick 1880 till 18, år 1883 till 17,3, och år 1885 till $15\frac{1}{2}$ millioner tons, har sedan föga växlat, men minskades 1889—90 från $14\frac{1}{2}$ till $13\frac{3}{4}$ millioner tons samt utgjorde år 1901 nära $12\frac{1}{2}$ millioner tons. Åren 1880—86 köpte England $2\frac{1}{2}$ — $3\frac{1}{2}$ millioner tons malm årligen, men denna import har de senare åren ökat med vid pass $\frac{1}{2}$ million tons om året och uppgår nu till $6\frac{1}{2}$ millioner tons.

Då nu England bryter omkring 12 millioner tons och köper $6\frac{1}{2}$ millioner tons, och dess köpmalm är långt rikare, så inses tydligt i huru hög grad Englands järntillverkning är beroende af importerad malm. Denna malm hämtas till större delen från Bilbao, hvars tillgång der är uppskattad att vid nuvarande brytning ej räckta mer än omkring 20

år. Men då brytningen där ökas på grund af ökad järntillverkning, torde Bilbaofälten om 15 år vara i det närmaste sköflade.

Trots decenniernas ifriga spanande på alla åtkomliga delar af jorden efter *köpmalm*, eller sådan malm, som genom sin rika järnhalt och ej för dyr frakt blir förmånlig att blandas med egna, fattigare malmer, har man kommit till det för hela den järntillverkande och förbrukande världen nedslående resultatet, att, under ständigt minskad tillgång på egna brukbara malmer, slik köpmalm blott står att finna ur det snart tömda Bilbao-fältet och ur Norrbottens malmberg, samt att på grund häraf världens järnpris måste snart betydligt höjas. Följden af denna malmbrist har redan blifvit, att större delen af den stegrade tackjärnstillverkningen faller ensamt på Förenta Staterna, det enda land af ofvan uppräknade fem, som ännu kan öka sin malmbrytning. Men i dess bästa malmfält brytes så mycket på rof, att den dag snart stundar, då äfven dessa plundrats.

Då järnmalmens värde ökas $\frac{1}{4}$ skilling per ton för hvar procent ökad järnhalt öfver 60 % och Bilbao malm, som i medeltal räknas hålla omkring 50 %, på senare tid noterats till 13 à 13 $\frac{1}{2}$ sh. cif Rotterdam, så blefve priset å Norrbottens 65 à 69 procentiga malm omkring 20 sh. för A malm och 16 $\frac{1}{2}$ sh. för fosformalm cif Rotterdam.

I Luleå—Ofotenbolagets anbud af december 1888 till svenska staten att på vissa villkor inlösa dess järnväg, uppger bolaget sin kostnad per ton för malms brytning i Gellivare med lastning å vagn och analysering till 2 $\frac{1}{2}$ sh. samt transport till Luleå och lastning ombord till 3 sh. Fraktas malmen i inkom byggda ångare om 1,500 à 3,000 tons dräktighet med kol i retur, öfverstiger ej malmens frakt 5 à 6 sh. per ton. Detta vid transport öfver Luleå och Östersjön. Numera, sedan större delen af malmtransporten kommer att äga rum öfver Narvik, torde fraktkostnaderna komma att ställa sig afsevärdt billigare. Den malm, som nu i England är värd 20 sh. per ton för A. malm och inom få år mera, skulle då gifva svenska staten omkring 4 $\frac{1}{2}$ sh. på fosformalm och omkring 8 sh. på A. malm i nettovinst, ifall det öfver hufvud kan anses ekonomiskt klokt att exportera järnmalm. Beräknar man 4 kronor per ton, så ger detta för hvarje million tons årlig försäljning till Tyskland och Amerika eller England en årlig nettovinst af 4 mill. kronor — ränta på 100 mill. kronor för endast en mindre del af den malm, som geologer beräknat kunna i Gellivare, Kiirunavaara och Luossavaara årligen brytas ofvan den kringliggande marken under en lång följd af år.

Sålunda föreskrifver vanlig klokhet staten att *genast* köpa malm-

bergen och ej blott de tre nyss nämnda utan äfven Routevära, det näst Kiiruna största i hela Europa och en tredjedel större än Gellivare.

Då man vet att järnmalm, förvandlad till tackjärn, erhåller omkring 15 gånger högre värde; då man vet, att vi mycket väl skulle kunna tillgodogöra oss denna råvara genom anläggning af tjänliga kommunikationer inom egna landamären, så bör det vara tydligt, hvilken nationalekonomisk förlust vi göra genom att låta utlänningar tillgodogöra sig dessa våra naturrikedomar. Det bör därför vara representationen angeläget, att, innan det blir för sent, reparera det misstag, som gjordes vid beslutet om Ofotenbanans anläggning. Visserligen kommer priset numera att blifva ett helt annat, än om köpet skett i rätt tid. Men vi äga därutinnan ett korrektiv uti exporttull på järnmalm.

Gellivare och Kiirunavaara—Luossavaara äro nu vilkorligt köpta af Grängesbergsbolagets blott till namnet *svenska* bolag. Men endast ränteskillnaden mellan Stockholm och västra Europas börser, skall snart definitivt drifva den öfver i *utländska* händer. Detta desto mer på grund af här förut visadt naturligt och växande behof af köpmalm i Europas nu mest järntillverkande länder. Då kommer den mesta malmen att exporteras samt gifva Sverige föga arbete och ringa inkomst.

Då vore Norrland på nytt i utländsk, kanske snart i en fiendes hand, medan däremot malmbergen i statens ägo inom kort skulle kläda Norrlands kust med skeppsvarf, dana storartade industriella anläggningar vid våra vattenfall och skapa lönande arbete åt hundratusentals människor i förening med bästa inhemska marknad för Sveriges jordbruks- och industriidkande befolkning samt göra Sverige till ett af jordens rikaste och lyckligaste länder.

Dessa malmberg beräknas hålla 5 à 600 mill. tons malm. Detta är väl en stor kvantitet, men räcker ej att underhålla världens nuvarande järnhandtering under mer än några få år. Följaktligen skola dessa rikedomar i ett rofgirigt bolags händer, inom ett fåtal år vara exporterade och den 43 mil långa banan från Boden till riksgränsen komplett värdelös, för så vidt vår östra granne icke skulle finna användning för densamma i enlighet med Björnstjerne Björnsons och Knut Wicksells, om så sublim statskloket och fosterlandskärlek vittnande, gjorda anvisning. Ett privat bolags export af denna malm gifver landet föga i behåll, ty maskiner utföra mesta arbetet, och när grufarbetarne förtära sin daglön i ett klimat, som lätt framkallar höjd konsumtion af öl och spritvaror, falla de med förstörd hälsa sina kommuner till last.

Om däremot staten ägde malmbergen, skulle den snart nog kunna be-

stämman priset å malm på världsmarknaden samt inhemska arbetare och inhemsk företagsamhet skulle under långliga tider kunna draga vinsten af järnets förädling ifrån malmens brytning ända till däraf för marknaden färdiga högt förädlade produkter.

Enligt meddelade statistiska uppgifter utgjordes hela världen malmproduktion och tackjärnstillverkning under nedanstående år följande kvantiteter:

	Jernmalmsbrytning	Tackjärnstillverkning
1871	30,7 mill. tons	12.9 mill. tons
1881	44.8 » »	19.8 » »
1891	55.0 » »	26.2 » »
1900	91.9 » »	41.1 » »
1901	87.7 » »	41.5 » »

Malmbrytningen minskades således från 1900 till 1901, men då järntillverkningen ökades, så följer däraf, att brytningen åter måste stiga och torde i detta nu uppgå till mellan 90 och 100 millioner tons. Hela Sveriges malmtillgång som icke uppskattas till mer än vid pass 700 millioner tons motsvarar följaktligen endast omkring sju världsförbrukningsår.

Häraf borde vara uppenbart, att det utgör en mycket dålig stats-hushållning att tillstödja främmande nationer att utplundra dessa malmfält och draga den hufvudsakligaste vinsten utaf en råvara, som vi själfva behöfva och som med stor fördel skulle kunna förädlas inom vårt eget land,

Då man vet, att ofantliga landsträckor inom öfre Norrland ännu äro otillgängliga för kulturen och att stora massor af skog årligen ruttna ned af brist på kommunikationer, borde det vara tydligt, hvilket värde dessa skogar skulle erhålla, om de kunde användas till förädling af Norrbottens malmtillgångar. Genom anläggning af en inre längdbana genom öfre Norrland skulle stora delar utaf dessa vildmarker blifva tillgängliga och dess skogar användbara för nämnda ändamål.

Torfindustrien har på sista tiden kommit uti ett lyckligt utvecklingsstadium inom vårt land. Öfre Norrland äger ofantliga tillgångar på bränntorf. Det lider knappast något tvifvel, att, inom en ej för aflägsen framtid, denna bränntorf skall blifva praktiskt användbar vid järnförädlingen. När så sker, äger Norrland snart sagdt outtömliga förråd på brännmaterial till järnförädlingens utveckling.

Öfre Norrland har ofantliga, talrika och mäktiga vattenfall, som lämna öfverflöd på drifkraft till industriella anläggningar. Följaktligen

finnas många och storartade, hjälpmedel och förutsättningar för tillgodogörandet af landets naturrikedomar därstädes, likaväl som inom öfriga delar af riket. Jag anser det därför vara af ytterlig vikt, att en utredning af detta spörsmål med det snaraste kommer till stånd, innan vårt land hinner taga obotlig skada genom denna oförnuftiga efterlåtenhet mot enskild vinningslystnad.

Den nya härorganisationen kommer allt framgent att utgöra en tung börda för vårt lands skattdragande befolkning. Statsutgifterna växa i en oroväckande progression, och landets utveckling, alstringskraft och skatteförmåga står alldeles icke i normalt förhållande till de årligen stegrade behofven. Kan det då vara politiskt klokt att för en »grynvälling» afhända sig en rikedomskälla, som ensam skulle vara mäktig att återställa jämnvikten och som i sig innebär en snart sagdt obegränsad utvecklingsförmåga? Då det frihandelsvänliga England aktat nödigt att åsätta exporttull på sina stenkol, skulle det icke då vara ännu mera nödvändigt för oss att åsätta exporttull på vår järnmalm? Då våra skogar uthuggas, hyser man åtminstone den förhoppningen, att de skola återväxa; men sedan våra malmfält blifvit utplundrade, så är det för alltid förbi med det kapital, som skulle utgöra själfva grundvalen för vårt lands framtida industriella och ekonomiska utveckling. Om vi vilja undgå en mycket hård dom utaf våra barn och efterkommande, måste en systemförändring och ett annat regemente införas. Genom att åsätta en väl afpassad exporttull på järnmalm, vinnes den dubbla fördelen att förskaffa staten en mer än väl behöflig inkomst och att åtminstone i någon mån rädda och bevara våra naturrikedomar åt svensk företagsamhet, svensk industri och svenskt arbete.

På grund af det sålunda anförda tillåter jag mig föreslå,

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Konungen anhålla om skyndsam utredning och framläggande af förslag till statens förvärf af äganderätt till de Norrbottniska malmfälten i Gellivare, Kiirunavaara—Luossavaara och Routevara och i sammanhang därmed föreslå en lämplig exporttull på järnmalm.

Stockholm den 28 januari 1904.

Sten Nordström.